

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О. БОГОМОЛЬЦЯ**

факультет медичний № 1

кафедра акушерства і гінекології № 1

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ДИСЦИПЛІНИ
«АКУШЕРСТВО ТА ГІНЕКОЛОГІЯ»**

Тема: «Акушерські кровотечі під час вагітності, пологів та у післяпологовому періоді. Інтенсивна терапія і реанімація при кровотечах в акушерстві»

**за спеціальністю 222 «МЕДИЦИНА»
за навчальним планом підготовки фахівців другого (МАГІСТЕРСЬКОГО)
рівня галузі знань 22 «Охорона здоров'я» у вищих навчальних закладах
IV рівня акредитації**

**ДЛЯ СТУДЕНТІВ V, VI КУРСУ
МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ №1, ФПЛЗСУ
ТА ФАКУЛЬТЕТУ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН**

«Затверджено»

**На методичній нараді кафедри
акушерства і гінекології №1
протокол № 1 від 29.08.2025 р.
Завідувач кафедри
акушерства і гінекології №1,
д.мед.н., професор**

Говсєєв Д.О.

КИЇВ 2025-2026

УДК 618 (072)

Методична вказівка «Акушерські кровотечі під час вагітності, пологів та у післяпологовому періоді. Інтенсивна терапія і реанімація при кровотечах в акушерстві»

для студентів 5, 6 курсів медичного факультету №1, ФПЛЗСУ та факультету підготовки іноземних громадян з дисципліни «Акушерство та гінекологія»

Авторський колектив:

- Завідувач кафедри акушерства і гінекології №1, д.мед.н., професор Говсєєв Д.О.
- Професор кафедри акушерства і гінекології №1, д.мед.н. Лакатош В. П.
- Професор кафедри акушерства і гінекології №1, д.мед.н. Загородня О. С.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Авраменко С. О.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Бурка О. А.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Бондаренко Н. П.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Вітовський Я. М.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Жабіцька Л. А.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Жегулович В. Г.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Костенко О. Ю.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Леуш С. С.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Наритник Т. Т.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Поладич І. В.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Прилуцька А. Б.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Прощенко О. М.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Слободяник О. Я.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Ткаліч В. О.
- Доцент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Цапенко Т.В.
- Асистент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Антонюк М І.
- Асистент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Купчік В.І.
- Асистент кафедри акушерства і гінекології №1, к.мед.н. Осадчук С. В.

Обговорено і затверджено на методичній нараді кафедри акушерства і гінекології №1

Протокол № 1 від 29.08.2025 року

Обговорено і затверджено на методичній нараді кафедри акушерства і гінекології №1

Протокол № __ від __.__.20__ року

Обговорено і затверджено на методичній нараді кафедри акушерства і гінекології №1

Протокол № __ від __.__.20__ року

Обговорено і затверджено на методичній нараді кафедри акушерства і гінекології №1

Протокол № __ від __.__.20__ року

Обговорено і затверджено на методичній нараді кафедри акушерства і гінекології №1

Протокол № __ від __.__.20__ року

Тема «Акушерські кровотечі під час вагітності, пологів та у післяпологовому періоді. Інтенсивна терапія і реанімація при кровотечах в акушерстві»

Зміст навчального матеріалу:

Кровотечі під час вагітності і в пологах переважно бувають обумовлені передлежанням плаценти та передчасним відшаруванням нормально розміщеної плаценти. Значно рідше можуть бути обумовлені розривами варикозно розширених вен піхви, патологічними процесами в ділянці шийки матки, травмою пологових шляхів.

Передлежання плаценти

Під передлежанням плаценти (placenta praevia) розуміють аномалію, при якій плацента розташована в ділянці нижнього сегменту нижче передлеглої частини і частково або повністю перекриває внутрішнє вічко шийки матки. При фізіологічному розташуванні нижній край плаценти знаходиться вище 7 см від внутрішнього вічка.

Передлежання плаценти зустрічається у 0,2-0,8 % від загальної кількості пологів.

Класифікація аномального розташування плаценти:

1. Повне передлежання (placenta praevia totalis) – плацента, що розташована в нижньому сегменті і повністю перекриває внутрішнє вічко шийки матки.
2. Неповне передлежання плаценти (placenta praevia partialis) – плацента, що розташована в нижньому сегменті і частково перекриває внутрішнє вічко шийки матки.
 - 2.1. бокове передлежання плаценти (placenta praevia lateralis) – плацента займає 2/3 частину вічка шийки матки;
 - 2.2. крайове передлежання (placenta praevia marginalis) – плацентарна тканина підходить до краю внутрішнього вічка шийки матки.
3. Низьке прикріплення плаценти – розташування плаценти у нижньому сегменті матки нижче 7 см від внутрішнього вічка.

У зв'язку з міграцією плаценти або її розростанням від передлежання може змінюватися із збільшенням терміну вагітності.

Фактори, що сприяють розвитку передлежання плаценти:

А. Незрілість елементів трофобласту бластоцисти.

В. Запально-дегенеративні зміни ендометрію та нервово-м'язевого апарату матки внаслідок:

- хронічних ендометритів з наступними рубцевими дистрофічними змінами ендометрію;
- абортів, ускладнених запальними процесами;
- генітального інфантилізму, ендокринопатій;
- доброякісних пухлин матки, зокрема субмукозних міоматозних вузлів, рубців на матці;
- дії на ендометрій хімічних препаратів.

Клінічна картина передлежання плаценти

Ведучим клінічним симптомом є раптові без больових відчуттів кров'яністі виділення, які можуть періодично повторюватись упродовж терміну вагітності з 12 до 40 тижнів, виникають спонтанно або після фізичного навантаження. Кров'яністі виділення набувають загрозливого характеру з початком скорочень матки у будь-якому терміні.

В механізмі кровотечі при передлежанні плаценти основну роль відіграють скорочення м'язів матки та розтягнення нижнього сегменту в процесі вагітності та під час пологів з порушенням цілісності міжворсинкового простору. Ворсинки плаценти, в зв'язку з їх нездатністю до розтягнення, втрачають зв'язок зі стінками матки.

Термін появи кровотечі та її сила залежать від величини передлеглої ділянки плаценти та типу передлежання. Так, при центральному (повному) передлежанні кровотеча нерідко починається рано – в II триместрі вагітності; при боковому та краєвому передлежанні (неповному) – в III триместрі або під час пологів.

Важкість стану жінки визначається об'ємом і темпом крововтрати. Сила кровотечі при повному передлежанні звичайно більш значна, ніж при неповному. Перша кровотеча зазвичай починається спонтанно. Іноді вона може бути настільки інтенсивною, що супроводжується смертельними наслідками, а неодноразові повторні кровотечі, хоча і є досить небезпечними (хронічна анемізація хворих), однак за наслідками можуть бути більш сприятливими.

У разі, коли кров'яністі виділення спостерігаються у вагітних ще в I триместрі, їх слід розцінювати як тривожний сигнал, що може свідчити не тільки про загрозу переривання вагітності, але й про глибоке занурення ворсин хоріона в підлеглі тканини з порушенням судин. Така ознака має місце не тільки при передлежанні плаценти, а й при більш небезпечній патології – шийковій та перешийково-шийковій вагітності.

Діагностика

Для встановлення діагнозу необхідно:

Зібрати анамнез: детальне опитування вагітної з метою виявлення факторів ризику, що могли б призвести до аномалії розташування плаценти.

1. Оцінити клінічні прояви – поява кровотечі, що повторюється, не супроводжується болем та підвищеним тонусом матки.
2. Провести акушерське обстеження:
 - А. Обережне зовнішнє акушерське обстеження:
 - високе розташування передлеглої частини;
 - тонус матки не підвищений;
 - аускультативно в ділянці нижнього сегменту може визначатися шум плаценти;
 - може виявлятися неправильне положення плода, або тазове передлежання.
 - Б. Огляд шийки матки і піхви в дзеркалах виключно в умовах розгорнутої операційної:
 - дозволяє виключити інші джерела кровотечі (розрив варикозних вузлів піхви, псевдоерозію і рак шийки матки).
 - В. Піхове дослідження виключно в умовах розгорнутої операційної:

а. при закритій шийці матки:

- через склепіння пальпується тістуватість, пастозність тканин, пульсація судин; високе стояння передлеглої частини і неможливість її пальпувати;

б. при відкритті шийки матки не менше ніж на 4-6 см виявляють:

- плацентарну тканину – повне передлежання (placenta praevia totalis);
- плідні оболонки і тканину плаценти – бокове передлежання (placenta praevia lateralis);
- плідні оболонки і край плаценти – крайове передлежання (placenta praevia marginalis);
- шороховатість плідних оболонок – низьке прикріплення плаценти.

У разі значної кровотечі уточнення характеру передлежання не має сенсу, оскільки акушерська тактика визначається об'ємом крововтрати та станом вагітної.

3. Ультразвукове дослідження має високу інформативну цінність у визначенні локалізації плаценти та виду передлежання.

Диференційна діагностика проводиться із захворюваннями, які супроводжуються кровотечами:

- передчасним відшаруванням нормально розташованої плаценти;
- розривом матки;
- розривом варикозних вузлів в ділянці вульви і піхви;
- раком та ерозією шийки матки.

Лікування та акушерська тактика при передлежанні плаценти.

Кровотеча в II половині вагітності є терміновим показанням для госпіталізації. Лікування та обстеження вагітних з кровотечею у II половині вагітності повинно проводитися тільки в стаціонарі. Тактика лікаря залежить від:

1. об'єму крововтрати та інтенсивності кровотечі;
2. стану жінки та плода;
3. виду передлежання плаценти;
4. терміну вагітності;
5. ступеня зрілості легенів плода.

Акушерська тактика при недоношеній вагітності

При появі кров'янистих виділень в другій половині вагітності, в першу чергу, слід запідозрити передлежання плаценти і терміново госпіталізувати вагітну.

1. У разі невеликої крововтрати (до 250 мл), відсутності симптомів геморагічного шоку, дистресу плода, відсутності пологової діяльності, незрілості легенів плода при вагітності до 37 тижнів – вичікувальна тактика. Метою такої тактики є пролонгація вагітності для дозрівання легенів плода. Проводиться:

- госпіталізація;
- токолітична терапія за показаннями;
- прискорення дозрівання легень плода до 34 тижнів вагітності (дексаметазон 6 мг через 12 годин протягом 2 діб);
- моніторне спостереження за станом вагітної та плода.

2. У разі прогресування кровотечі (більше 250 мл), появі симптомів геморагічного шоку, дистресу плода, незалежно від стану плоду та терміну

вагітності – термінове розродження шляхом кесаревого розтину.

Акушерська тактика при доношеній вагітності.

1. При крововтраті до 250 мл. За умови розгорнутої операційної уточнюються ступінь передлежання:

- у разі часткового передлежання плаценти, можливості досягнення амніотичних оболонок та головного передлежання плода, активних скороченнях матки, виконується амніотомія. При відновленні кровотечі - кесарів розтин. При припиненні кровотечі пологи ведуться через природні пологові шляхи. Після народження плода - в/м введення 10 ОД окситоцину, ретельне спостереження за скороченням матки та характером виділень із піхви.

- при повному або неповному передлежанні плаценти, неправильному положенні плода (косе або поперечне) чи тазовому передлежанні виконується кесарів розтин;

- при неповному передлежанні плаценти, мертвому плоді можлива амніотомія, при припиненні кровотечі - розродження через природні пологові шляхи.

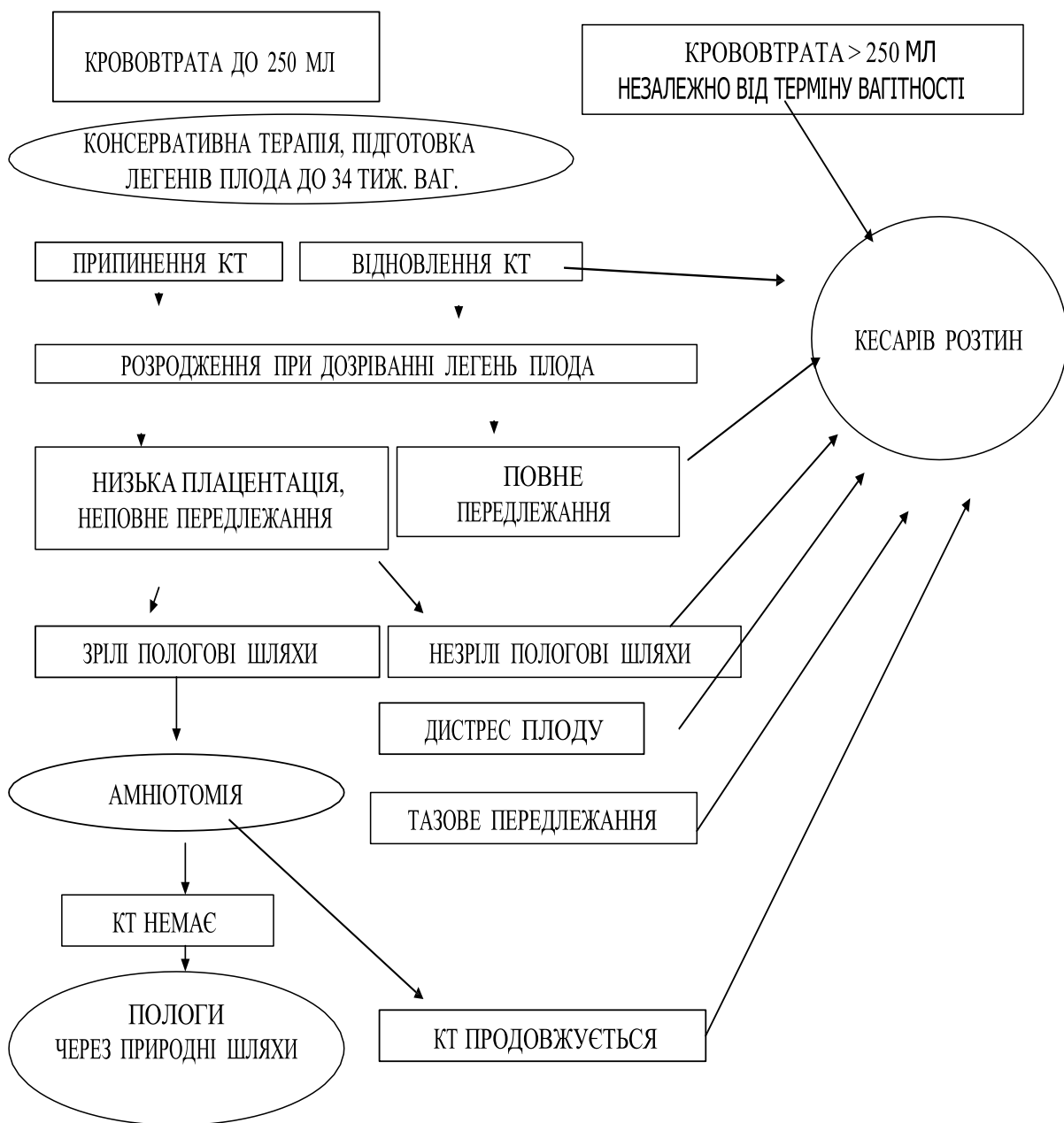
2. При крововтраті більше 250мл - незалежно від ступеню передлежання - терміновий кесарів розтин.

3. При повному передлежанні, діагностованому за допомогою УЗД, без кровотечі - госпіталізація до строку розродження, кесарів розтин у терміні 37-38 тижнів.

У ранньому післяпологовому періоді, - ретельне спостереження за станом породіллі. При відновленні кровотечі після операції кесаревого розтину та досягненні загальної крововтрати більше 1% від маси тіла - термінова релапаротомія, екстирпація матки без додатків, за необхідності - перев'язка внутрішніх клубових артерій спеціалістом, який володіє цією операцією.

Відновлення величини крововтрати, лікування геморагічного шоку і ДВЗ-синдрому проводиться за показаннями (див. відповідну тему заняття).

АЛГОРИТМ ДІЙ ЛІКАРЯ ПРИ ПЕРЕДЛЕЖАННІ ПЛАЦЕНТИ

ПЕРЕДЧАСНЕ ВІДШАРУВАННЯ НОРМАЛЬНО РОЗТАШОВАНОЇ ПЛАЦЕНТИ

В нормі плацента відшаровується від стінок матки після народження плода. Якщо її відділення відбувається раніше (під час вагітності або у I та II періодах пологів), така патологія називається передчасним відшаруванням нормально розташованої плаценти (ПВНРП)

Частота ПВНРП коливається від 0,05 до 0,5 %. Ця патологія відноситься до тяжких форм ускладнень вагітності та пологів, супроводжується високою материнською та перинатальною смертністю.

Класифікація ПВНРП:

1. Повне відшарування (усієї плаценти);
2. Часткове відшарування:
 - крайове
 - центральне.

Причини ПВНРП

А. Під час вагітності:

1. Мембранна патологія та патологічні процеси в спіральних артеріях, які викликають втрату їх еластичності (пreeклампсія, гломерулонефрит, гіпертонічна хвороба, цукровий діабет, інфузійно-алергічний васкуліт)
2. Механічні фактори (травма живота).
3. Імунно-конфліктна вагітність.
4. Дистрофічні зміни ендометрію
5. Аномалії розвитку та пухлини матки.

В. Під час пологів:

1. Запізнілий розрив плодових оболонок.
2. Коротка пуповина.
3. Швидке спорожнення матки (багатоводдя, багатопліддя).
4. Патологія скоротливої діяльності матки
5. Фізична або психічна травма.

Патогенез ПВНРП

Механізм відшарування полягає в утворенні базальних гематом в результаті патологічних змін судин децидуальної оболонки. Відмежовані гематоми, досягаючи великих розмірів, порушують базальну пластинку і прориваються в міжворсинкове кров'яне русло. Виникає відшарування плаценти і здавлювання плацентарної тканини утвореною гематомою. Макроскопічно при частковому відшаруванні на материнській поверхні плаценти відмічаються фасетки («старе» відшарування) або згортки крові («гостре» відшарування).

Велика матково-плацентарна гематома, не знайшовши виходу в піхву, розтягує плацентарну площадку, і виникає матково-плацентарна апоплексія, описана А. Кувелером.

Клінічна картина

Ведучими клінічними симптомами при ПВНРП є:

1. Болізовий синдром: гострий біль в проекції локалізації плаценти, що потім поширюється на всю матку, попереk, спину і стає дифузним. Біль найбільш виражений при центральному відшаруванні і може бути не вираженим при крайовому відшаруванні. При відшаруванні плаценти, що розташована на задній стінці, біль може імітувати ниркову коліку.
2. Гіпертонус матки аж до тетанії, який не знімається спазмолітиками та токолітиками.
3. Дистрес плода та його загибель.
4. Кровотеча з піхви може варіювати залежно від характеру відшарування (крайове або центральне) від незначної до масивної. Вона може бути в декількох варіантах: внутрішня, зовнішня, комбінована.

Якщо формується ретроплацентарна гематома, зовнішня кровотеча може бути відсутня. Загальний стан погіршується, прискорюється пульс, дихання, зменшується АТ, бліді шкірні покриви, може виникнути непритомність.

Якщо відшарування відбувається по периферії, кров навіть при незначній гематомі може швидко відшарувати плодові оболонки, і кровотеча виявляється зовнішньою. Колір крові, що витікає через піхву, при гострому відшаруванні є яскраво-червоним, при відшаруванні значної давнини – коричневий, серозно-кров'янистий, з темними згортками. Стан хворої при цьому, як правило, відповідає видимій крововтраті.

Діагностика

1. Анамнез (загальний, акушерсько-гінекологічний, наявність екстрагенітальної патології).
2. Оцінка стану вагітної, що залежить від величини відшарування, об'єму крововтрати, появи симптомів геморагічного шоку або ДВЗ-синдрому.
3. Зовнішнє акушерське дослідження:
 - гіпертонус матки;
 - матка збільшена в розмірах, може бути деформована, з локальним вип'ячуванням;
 - болючість при пальпації;
 - ускладнення або неможливість пальпації та аускультації серцебиття плода;
 - дистрес плода або його загибель.
4. Внутрішнє акушерське дослідження:
 - напруженість плідного міхура;
 - забарвлення навколоплідних вод кров'ю;
 - кровотеча різної інтенсивності з матки.
5. УЗ – діагностика з вимірюванням площі відшарування.
6. Діагностика стану плода (аускультація, УЗДГ, ФКГ).
7. Лабораторні дослідження (еритроцити, тромбоцити, Нв, Нт, коагулограма, час згортання за Лі-Уайтом).

У разі відсутності зовнішньої кровотечі діагноз ПВНРП базується на

підвищеному тонусі матки, локальній болючості, погіршенні стану плода.

Акушерська тактика при ПВНРП

під час вагітності та на початку I періоду пологів

1. У разі прогресуючого передчасного відшарування плаценти під час вагітності, або у першому періоді пологів, при появі симптомів геморагічного шоку, ДВЗ-синдрому, ознак дистресу плода, незалежно від терміну вагітності - термінове розродження шляхом кесаревого розтину. При наявності ознак матки Кувелера - екстирпація матки без придатків. Необґрунтовано запізнile розродження призводить до загибелі плода, розвитку матки Кувелера, масивної крововтрати, геморагічного шоку та ДВЗ-синдрому, втрати репродуктивної функції жінки.

2. Відновлення величини крововтрати, лікування геморагічного шоку та ДВЗ-синдрому.

3. У разі непрогресуючого відшарування плаценти можливе динамічне спостереження при недоношеній вагітності до 34 тижнів (проведення терапії для дозрівання легенів плода), у закладах, де є цілодобове чергування кваліфікованих лікарів акушер-гінекологів, анестезіологів, неонатологів. Проводиться моніторне спостереження за станом вагітної та плода, КТГ, УЗД в динаміці.

Особливості кесаревого розтину:

- операції передуює амніотомія (якщо є умови);
- обов'язкова ревізія стінок матки (особливо зовнішньої поверхні) з метою виключення матково-плацентарної апоплексії;
- у разі діагностування матки Кувелера - екстирпація матки без придатків; при необхідності – перев'язка клубових артерій;
- при невеликій площі апоплексії (2-3 вогнища малого діаметру 1-2см, або одне - до 3 см) та здатності матки до скорочення, відсутності кровотечі та ознак ДВЗ-синдрому, при необхідності зберегти дітородну функцію (перші пологи, мертвий плід), консилиумом вирішується питання про збереження матки. Хірурги спостерігають деякий час (10-20 хв.) при відкритій черевній порожнині за станом матки та при відсутності кровотечі дренують черевну порожнину для контролю гемостазу. Така тактика, у виняткових випадках, допускається лише у закладах, в яких наявне цілодобове чергування лікарів акушер-гінеколога, анестезіолога.
- у ранньому післяопераційному періоді - ретельне спостереження за станом породіллі.

Акушерська тактика при відшаруванні плаценти при повному відкритті шийки матки

- негайна амніотомія, якщо навколоплідний міхур цілий;
- при головному передлежанні плода - накладання акушерських щипців;
- при тазовому передлежанні - екстракція плода за тазовий кінець;
- при поперечному положенні другого з двійні плода та за наявності умов виконується акушерський поворот з екстракцією плода за ніжку. У деяких випадках більш надійним буде кесарів розтин;

- ручне відділення плаценти та видалення посліду;
- скорочуючи засоби - в/в 10 ОД окситоцину, при відсутності ефекту 800 мкг мізопростанолу (ректально);
- ретельне динамічне спостереження у післяпологовому періоді;
- відновлення величини крововтрати, лікування геморагічного шоку та ДВЗ-синдрому.

КРОВОТЕЧІ В ПОСЛІДОВОМУ ПЕРІОДІ ТА ПІСЛЯПОЛГОВІ

Патологічною кровотечею може вважатися втрата крові більше 0,5 % від маси тіла чи більше 500 мл. Обсяг кровотечі оцінюється не тільки на основі кількості втраченої крові, але й з урахуванням індивідуальних фізіологічних реакцій жінки (неадекватне збільшення об'єму крові при прееклампсії, важкість компенсації крововтрати при тяжкій анемії тощо).

Фактори ризику виникнення післяпологових кровотеч:

- обтяжений акушерський анамнез (кровотечі при попередніх пологах, аборти, самовільні викидні);
- гіпертензивні розлади та прееклампсія;
- великий плід;
- багатоводдя;
- багатоплідна вагітність;
- лейоміома матки;
- рубець на матці;
- хронічний ДВЗ-синдром;
- тромбоцитопатії;
- антенатальна загибель плода.

КРОВОТЕЧІ У ПОСЛІДОВОМУ ПЕРІОДІ ПОЛОГІВ.

Класифікація причин кровотеч у III періоді пологів:

- патологія прикріплення плаценти;
- затримка частин плаценти або оболонок;
- защемлення плаценти.

Слід відмітити, що частою причиною кровотечі в післядовому періоді є затримка в матці плаценти, її частини, додаткової частки, 2/3 оболонок. В свою чергу причиною затримки в матці посліду та його частини можуть бути фактори, що знижують тонус матки та її скоротливу здатність.

Патологія прикріплення плаценти

Розрізняють дві **форми патологічного прикріплення** плаценти:

– щільне прикріплення (*placenta adhaerens*) - виникає внаслідок атрофії губчатого шару децидуальної оболонки, і зустрічається в середньому в 0,9% випадків.

– прирощення плаценти (*placenta accrete*) - таке прикріплення, при якому між м'язовим шаром та ворсинками хоріона відсутній губчатий шар децидуальної оболонки, і ворсини хоріону досягають м'язового шару і навіть проникають у

нього; зустрічається вкрай рідко (1 випадок на 24000 пологів) і майже виключно у повторнороділь.

Деякі акушери виділяють ще 2 варіанти прирощення плаценти:

- placenta increta – ворсини врастають у м'язовий шар матки;
- placenta percreta – ворсини проростають і м'язовий, і серозний шари матки.

Щільне прикріплення або прирощення плаценти може бути

- повним - якщо плацента на всій поверхні прикріплена до свого ложа;
- частковим – якщо плацента тільки на деяких ділянках має тісний зв'язок з плацентарною площиною.

Причини патології прикріплення плаценти обумовлені факторами, які можна розділити на наступні групи:

- 1) структурно-морфологічні зміни в ендометрії і міометрії після операцій чи запальних процесів;
- 2) пов'язані з порушенням ферментативної рівноваги в системі гіалуронова кислота - гіалуронідаза між ворсинками хоріона та децидуальною оболонкою;
- 3) обумовлені патологією розміщення плаценти.

Клінічні прояви:

Патологія прикріплення плаценти проявляється або кровотечею в послідовому періоді (часткове щільне прикріплення або прирощення плаценти), або відсутністю ознак самостійного відділення плаценти при наявності перейм (повне щільне прикріплення або прирощення плаценти).

Кровотечі в III періоді пологів, пов'язані з аномалією прикріплення плаценти, слід диференціювати від кровотеч, обумовлених затримкою частин плаценти або защемленням плаценти, що відділилася.

Затримка в матці частин плаценти та оболонок

Причиною затримки в матці частин плаценти та оболонок є недостатня скоротлива активність матки і м'язів черевної стінки. Цьому сприяє переповнення сечового міхура, перерозтягнення матки в разі багатоводдя чи багатоплідної вагітності, передчасні або запізнілі пологи, первинна або вторинна слабкість пологової діяльності, стомлення жінки.

Клінічні ознаки затримки в матці частин плаценти та оболонок:

У разі затримки частин плаценти та оболонок в порожнині матки, кровотеча розпочинається відразу після народження посліду. При огляді посліду на материнській її стороні можуть виявлятися дефекти плацентарної тканини. Якщо мала місце додаткова частка плаценти, то на плодовій поверхні можна помітити «розірвані судини».

Защемлення плаценти, що відділилася

Причини защемлення плаценти.

Защемлення плаценти, що відділилася, може відбуватися за рахунок спазму ділянки трубного кута або вічка шийки матки. Причиною такого стану є нерівномірне скорочення матки внаслідок її грубого масажу, намагання

вижимання посліду. Це призводить до судомного скорочення окремих м'язів, нерівномірного відділення плаценти, кровотечі.

Клінічна картина защемлення плаценти.

Про защемлення плаценти в шийці матки слід думати у разі, коли кровотеча розпочинається після народження дитини при позитивних ознаках відокремлення плаценти, але без її виділення. При огляді живота в разі защемлення плаценти в трубному куті, визначається вип'ячування, відділене перетяжкою від іншої частини тіла матки. В разі защемлення плаценти, в результаті спазму циркуляторної мускулатури внутрішнього вічка, матка набуває форми пісочного годинника. Якщо відбулося відділення плаценти і її затримка в порожнині матки без защемлення, то матка має усі ознаки відділення плаценти.

Акушерська тактика при патології прикріплення, відокремлення або виділення плаценти.

1. Катетеризація периферичної або центральної вени роділлі для інфузії залежно від величини крововтрати та стану жінки.
2. Випорожнення сечового міхура.
3. Перевірка ознак відділення плаценти та виділення посліду ручними прийомами.
4. У разі защемлення посліду зовнішній масаж матки, зовнішні прийоми видалення посліду.
5. У разі затримки частин плаценти або оболонок - ручне обстеження порожнини матки під внутрішньовенним наркозом.
6. У разі порушення механізму відокремлення плаценти та відсутності кровотечі - очікування протягом 30 хв., (у вагітних із групи ризику - 15 хв.) з подальшим ручним відокремлення плаценти та виділенням посліду.
7. При появі кровотечі - термінове ручне відокремлення плаценти та виділення посліду під в/в наркозом.
8. Введення утеротонічних засобів - 10 -20 ОД окситоцину в/в на 400мл фізіологічного розчину в/в крапельно.
9. За умови істинного прирощення або пророщення плаценти - лапаротомія, екстирпація матки без придатків.
10. Оцінка величини крововтрати та відновлення величини ОЦК (див. лікування геморагічного шоку).

КРОВОТЕЧІ В ПІСЛЯПОЛОГОВОМУ ПЕРІОДІ.

За класичним визначенням ранньою (первинною) післяпологовою кровотечею є крововтрата в перші 24 год. після пологів. Кровотеча, що виникає після 24 год. та до 6 тижнів є пізньою (вторинною). Пізня післяпологова кровотеча найчастіше виникає на 7-12 дні після пологів.

РАННІ ПІСЛЯПОЛОГОВІ КРОВОТЕЧІ

Класифікація ранніх післяпологових кровотеч:

- гіпотонія та атонія (у 90% випадків) матки;
- затримка частин плаценти або оболонок;
- травми пологових шляхів (див. материнський травматизм);

- коагулопатична кровотеча (див. ДВЗ-синдром);
- розриви матки;
- емболія навколоплідними водами.

Гіпотонічні та атонічні кровотечі

Маткові кровотечі в перші години післяпологового періоду (ранні післяпологові кровотечі) найбільш часто пов'язані з порушенням скоротливої діяльності матки (гіпо- і атонічний стан). Частота гіпотонічних кровотеч становить 3-4% від загальної кількості пологів, а в структурі усіх кровотеч в післяпологовому періоді – 90%.

Терміном «атонія» визначають стан матки, при якому міометрій повністю втрачає властивість скорочуватися. Гіпотонія матки характеризується зниженням тонусу і недостатньою здатністю матки до скорочення.

Причини гіпотонії і атонії матки.

- анатомічна та функціональна недостатність міометрію (пізній гестоз, ендокринопатії, соматичні захворювання, вади розвитку, пухлини матки, рубець на матці, крупний плід, багатоводдя, багатопліддя);
- перезбудження з наступним виснаженням функції міометрію (тривалі затяжні пологи, оперативне закінчення пологів, застосування ліків, що знижують тонус міометрію (спазмолітики, токолітики), гіпоксія під час пологів тощо);
- порушення скоротливої функції міометрію внаслідок порушення біохімічних процесів, кореляції нейрогуморальних факторів (естрогени, ацетилхолін, окситоцин, холінестераза, прогестерон, простагландини);
- порушення процесу прикріплення, відділення та виділення плаценти і посліду;
- ідіопатичні (не встановлені), ятрогенні.

Клінічна картина гіпотонічних та атонічних кровотеч.

Може спостерігатися 2 клінічні варіанти кровотеч.

Перший варіант: відразу після народження посліду матка втрачає здатність скорочуватися; вона атонічна, не реагує на механічні, температурні і медикаментозні подразники, кровотеча з перших хвилин носить характер профузного, швидко приводить породіллю у шоківий стан.

Другий варіант: матка періодично розслабляється; під дією засобів, що стимулюють мускулатуру, тонус і скорочувальна здатність її тимчасово відновлюються; потім матка знову стає дряблою; кровотеча хвилеподібна; періоди підсилення чергують з майже повною зупинкою; кров втрачається порціями по 100-200 мл. Організм породіллі компенсує таку крововтрату, якщо акушерська допомога надається вчасно і в достатньому обсязі. Якщо акушерська допомога запізнюється або проводиться безсистемно, відбувається виснаження компенсаторних можливостей організму. Матка перестає реагувати на збудники, приєднуються порушення гемостазу, кровотеча стає масивною, розвивається геморагічний шок. Другий варіант гіпотонічної кровотечі зустрічається значно частіше.

Лікування.

Надання допомоги при гіпотонічних кровотечах полягає в комплексі заходів, які проводять швидко, чітко, не витрачаючи часу на повторне застосування неефективних засобів та маніпуляцій.

Методи визначення величини крововтрати

1. Метод Лібова

Об'єм крововтрати визначається після зважування серветок, які просочені кров'ю

Об'єм крововтрати = $V/2 \times 15\%$ (при крововтраті менше 1000 мл)

або

Об'єм крововтрати = $V/2 \times 30\%$ (при крововтраті більше 1000 мл)

де V - вага серветок, 15% і 30% - величина помилки на навколоплідні води, дезрозчини.

2. Формула Нельсона

Процентне співвідношення загального об'єму крововтрати розраховується наступним чином:

$0,036 \times$ вихідний об'єм крові/ маса тіла $\times$ гематокрит

Вихідний об'єм крові (мл/кг) = $24/0,86 \times$ вихідний гематокрит $\times 100$

3. Визначення крововтрати за щільністю крові і гематокриту:

Щільність крові, кг/мл	Гематокрит	Об'єм крововтрати, мл
1057-1054	44-40	До 500
1053-1050	38-32	1000
1049-1044	30-22	1500
Менше 1044	Менше 22	Більше 1500

4 Шоковий індекс Альговера

Шоковий індекс = $ЧСС/АТс$

де ЧСС- частота серцевих скорочень; АТс - систолічний артеріальний тиск

У нормі індекс Альговера = 1.

За значеннями індексу можна зробити висновки про величину крововтрати

Індекс Альговера	Об'єм крововтрати (у % від ОЦК)
0,8 та менше	10%
0,9-1,2	20%
1,3-1,4	30%
1,5 та більше	40%

Примітка: індекс Альговера не інформативний у хворих з гіпертонічною хворобою.

5. Гематокритний метод Мооге

$КВ = ОЦК(н) \times (ГТ(н) - ГТ(ф)) / ГТ(н)$

де КВ- крововтрата; ОЦК (н) - нормальний ОЦК; ГТ (н) - гематокрит у нормі (у жінок -42); ГТ (ф) - гематокрит фактичний, визначений після зупинки кровотечі та стабілізації гемодинаміки.

6. Для орієнтовного визначення об'єму крововтрати у вагітних можливе використання модифікованої формули Мооге:

$КВ = (0,42 - ГТ(ф)) / М \times 75 \times 0,42$

де: КВ - крововтрата (мл); М - маса тіла вагітної (кг); ГТ (ф) - фактичний гематокрит хворої (л/л).

Доцільно проводити надання допомоги за наступною схемою:

1. Оцінка загального стану породіллі та величини крововтрати (див. нижче).

2. Термінове обстеження (рівень гемоглобіну, гематокрит, коагулограма, група та резус фактор, біохімічний аналіз крові).
3. Катетеризація периферичних (або і центральних) вен в залежності від стану жінки.
4. Випорожнення сечового міхура.
5. Введення утеротонічних засобів: в/в крапельно окситоцин 10-20 ОД на 400 мл фізіологічного розчину,
6. Ручне обстеження матки під внутрішньовенним наркозом (оцінка цілісності матки, особливо лівої стінки, видалення згортків крові, залишків плаценти та оболонок).
7. Огляд пологових шляхів та зашивання розривів.
8. З метою зменшення крововтрати рекомендована тимчасова бімануальна зовнішня або внутрішня компресія матки.
9. Зовнішній масаж матки (20-30 с через 1 хв.).
10. У разі продовження кровотечі – мізопростол 800 мкг ректально.
11. Відновлення ОЦК та крововтрати (див. розділ "Геморагічний шок").
12. При крововтраті 1,5% від маси тіла і тривалій кровотечі слід застосувати хірургічне втручання в обсязі екстирпації матки без додатків, а при необхідності - перев'язування внутрішніх клубових артерій.
13. При продовженні кровотечі після екстирпації матки – туга тампонада черевної порожнини та піхви (до зупинки кровотечі черевну порожнину не зашивати).

Кроковий підхід до лікування післяпологових кровотеч

Крок 1

Первинна оцінка та терапія

Реанімація	Оцінка причини	Лабораторні тести
- катетеризація вени - киснева маска - моніторинг АТ, Рс, ЧД, діурезу - сечовий катетер - насичення крові киснем	- обстеження матки (тонус) - обстеження пологових шляхів (травма) - перегляд анамнезу (тромбін) - обстеження кров'яних згустків	- група крові та резус фактор - коагулограма - загальний аналіз крові

Крок 2

Цілеспрямована терапія

"Тонус" • зовнішній масаж • скорочуючі препарати	"Тканина" • ручне обстеження порожнини матки • кюре таж	"Травма" • діагностика травматичних пошкоджень та їх відновлення	"Тромбін" • відновлення ОЦК • антикоагуляція • відновлення факторів згортання крові
--	---	---	--

Крок 3

Масивна післяпологова кровотеча або некерована

Надання допомоги: відділення інтенсивної терапії та реанімації	Місцеві заходи: • ручна компресія • підготовка до оперативного лікування	• АТ та згортання крові • відновлення ОЦК
--	--	--

Крок 4

Хірургічне лікування

Екстирпація матки

Крок 5

Кровотеча після екстирпації матки

Відновлення травматичних пошкоджень	Тампонада черевної порожнини	Перев'язка внутрішніх клубових артерій
-------------------------------------	------------------------------	--

ПІЗНЯ ПІСЛЯПОЛОВОГА КРОВОТЕЧА

Пізньою (вторинною) післяпологовою кровотечею називається кровотеча, що виникає після 24 год. та до 6 тижнів після пологів .

Основні причини пізньої післяпологової кровотечі:

- затримка частин посліду в матці;
- відходження некротизованих тканин після пологів;
- розходження швів на матці після кесаревого розтину.

В перші дні і навіть тижні після пологів кровотечі можуть бути обумовлені затримкою частин плаценти або оболонок в матці, яка не була вчасно діагностована. Часточки посліду, що затрималися в матці, перешкоджають нормальній інволюції матки, сприяють розвитку метроендометриту і інших форм післяпологової інфекційної патології.

Діагностика.

При кровотечі, що розпочалася діагноз ставлять на основі даних, отриманих при піхвовому дослідженні. Визначають прохідний для 1-2 пальців цервікальний канал, велику м'яку матку, розміри якої не відповідають дню післяпологового періоду. Іноді за внутрішнім вічком пальпується щільна бугриста тканина.

Акушерська тактика при пізніх післяпологових кровотечах.

- оцінка величини крововтрати та загального стану породіллі;
- катетеризація периферичних (або і центральних) вен;

- в) інструментальна ревзія порожнини матки під в/в наркозом (тканину, яку вилучають в обов'язковому порядку направляють на гістологічне дослідження);
- г) введення утеротонічних засобів – в/в крапельно окситоцин 10-20 ОД на 400 мл фізіологічного розчину;
- д) у разі продовження кровотечі – мізопростол 800 мкг ректально;
- е) інфузійна та антибактеріальна терапія.
- ж) при крововтраті вище 1,5% від маси тіла – лапаротомія і екстирпація матки, а при необхідності - перев'язування внутрішніх клубових артерій.

ПРОФІЛАКТИКА ПІСЛЯПОЛОГОВИХ КРОВОТЕЧ

а) під час вагітності:

- оцінка факторів ризику виникнення кровотечі;

Фактори, які сприяють виникненню кровотеч у післяпологовому періоді

Попередні вагітності	Фактори, що виникають під час вагітності	Фактори, що з'являються під час пологів
Першороділлі	Повне передлежання плаценти	Родозбудження
Більше 5 пологів в анамнезі	Відшарування плаценти	Тривалі або утруднені пологи
Патологія відокремлення або виділення плаценти	Багатоводдя	Стрімкі пологи
Операції на матці в анамнезі, включаючи кесарів розтин	Багатоплідна вагітність	Ургентний кесарів розтин
Тривалі або утруднені пологи в анамнезі	Внутрішньоутробна загибель плода	Розродження за допомогою акушерських щипців
Фонові захворювання - серцево-судинні, цукровий діабет, порушення згортання крові	Важка преєклампсія, еклампсія	Хоріонаміоніт
Анемія	Гепатит	ДВЗ-синдром
Міома матки	Стани, що пов'язані з анемією	Загальна або епідуральна анестезія

- діагностика та лікування анемії;
- госпіталізація у пологовий будинок з готовністю надання допомоги вагітним з груп ризику по виникненню кровотечі, які мали: дородову кровотечу, кровотечі при попередніх пологах, мають багатоводдя, багатоплідну вагітність та крупний плід;

б) під час пологів:

- знеболення пологів;
- уникнення тривалих пологів;
- активне ведення III періоду пологів;
- використання утеротоніків у III періоді пологів;
- рутинний огляд та оцінка цілісності плаценти та оболонок;
- профілактика травматизму під час пологів;

в) після пологів:

- обстеження та огляд пологових шляхів;
- уважний нагляд протягом 2 год. після пологів;
 - у вагітних груп ризику в/в крапельне введення 20 ОД окситоцину протягом 2 год. після пологів.

ГЕМОРАГІЧНИЙ ШОК І ДВЗ-СИНДРОМ В АКУШЕРСТВІ. ІНТЕНСИВНА ТЕРАПІЯ АКУШЕРСЬКИХ КРОВОТЕЧ

Геморагічний шок (ГШ) є найтяжчим ускладненням при патологічній кровотечі.

За визначенням МКХ-10 (код 075.1) ГШ - це стан тяжких гемодинамічних і метаболічних порушень, які виникають внаслідок крововтрати та характеризуються нездатністю системи кровообігу забезпечити адекватну перфузію життєво важливих органів через невідповідність об'єму циркулюючої крові об'єму судинного русла. Останнє є провідним патогенетичним моментом шоку, оскільки у відповідь на крововтрату починається централізація кровообігу, а в мікроциркуляторній ланці кровоплин гранично уповільнюється, врешті переходячи в стаз.

З патофізіологічного погляду шок - це криза мікроциркуляції, її нездатність забезпечити адекватний тканинний обмін, задовольнити потреби тканин у кисні, енергетичних продуктах та видалити з організму токсичні метаболіти.

При крововтраті вище фізіологічної виникає криза мікроциркуляції - ГШ.

Класифікація геморагічного шоку за клінічним перебігом та ступенем тяжкості

Ступінь тяжкості шоку	Стадія шоку	Об'єм крововтрати	
		% ОЦК	% маси тіла
1	Компенсований	15-20	0,8-1,2
2	Субкомпенсований	21-30	1,3-1,8
3	Декомпенсований	31-40	1,9-2,4

4	Необоротний	>40	>2,4
---	-------------	-----	------

Критерії тяжкості геморагічного шоку (Наказ МОЗ України № 676 від 31.12.2003)

Показник	Ступінь шоку				
	0	1	2	3	4
Втрата крові (мл)	<750	750-1000	1000-1500	1500-2500	>2500
Втрата крові (% ОЦК)	<15%	15-20%	21-30%	31-40%	>40%
Пульс, уд/хв	<100	100-110	110-120	120-140	>140 або <40*
АТ сист.	норма	90-100	70-90	50-70	<50**
Шоковий індекс	0,54-0,8	0,8-1	1-1,5	1,5-2	>2
ЦВТ, мм Н ₂ O	60-80	40-60	30-40	0-30	≤0
Тест “білої плями”	2 с	2-3 с	>3 с	>3 с	>3 с
Гематокрит	0,38-0,42	0,3-0,38	0,25-0,3	0,2-0,25	<0,2
Частота дихання	14-20	20-25	25-30	30-40	>40
Діурез, мл/год	50	30-50	25-30	5-15	0-5
Психічний статус	Спокій	Незначне занепокоєння	Тривога, помірне занепокоєння	Занепокоєння, страх або сплутаність свідомості	Сплутаність свідомості або кома

* - на магістральних артеріях; ** - за методом Короткова може не визначатися

При I ступені ГШ має місце помірна гіповолемія. Загальний стан середньої тяжкості. Свідомість не втрачена, слабкість, серцебиття. Шкірні покриви бліді. Компенсація, тобто баланс між ОЦК і ємністю судинного русла, настає за рахунок підвищення тону (спазму) переважно венозних судин паренхіматозних органів, внаслідок спонтанного викиду ендогенних катехоламінів, альдостерону, АКТГ, глюкокортикоїдів, ангіотензину. Спазм

периферійних судин деякий час підтримує центральну гемодинаміку і забезпечує нормальне функціонування життєво важливих органів.

При II ступені ГШ гіповолеція виражена. Загальний стан тяжкий. Слабкість, запаморочення, потемніння в очах, спрага, пітливість, задишка, глухість серцевих тонів, загальмованість. Виражена блідість шкіряних покривів, акроціаноз, похолодіння кінцівок. Гіповолеція супроводжується розвитком тяжкої тканинної гіпоксії, декомпенсованим ацидозом, активацією викиду біологічно активних речовин (серотоніну, кінінів, простагландинів, гістаміну та ін.), дилатацією судин. Цей процес сприяє зростанню диспропорції між ємністю судинного русла і ОЦК.

За показників крововтрати більше 1500 мл спостерігається тяжка гіповолеція. Гемодинаміка значно порушена, стан хворої тяжкий і оцінюється як III ступінь ГШ (декомпенсований). Свідомість сплутана, ступор, занепокоєння, зниження температури тіла, різка блідість шкіряних покривів, периферичний ціаноз. Пульс до 140 уд/хв, АТ <70 мм рт. ст., ЦВТ дуже низький (<40 мм в.ст.) (таблиця критеріїв тяжкості шоку).

За показників крововтрати більше 2,4% від маси тіла спостерігається позамежова гіповолеція. Стан жінки вкрай тяжкий, свідомість відсутня. Загальна блідість, "мармуровість" шкіри кінцівок. Пульс слабкий, іноді й зовсім не визначається, можна підрахувати лише ЧСС, дихання поверхнєве, тахіпное, патологічне рухове збудження, гіпореклексія, анурія, знижена температура тіла. Декомпенсований метаболічний ацидоз (IV ступінь ГШ - необоротний).

Несвоєчасне або неадекватне лікування ГШ зумовлює подовжений період дилатації мікроциркуляторного судинного русла, що супроводжується переходом внутрішньосудинної рідини та дрібнодисперсних білків (альбуміну) до інтерстиціального простору. Згущується плазма, порушується реологія крові, наростає розпад та агрегація еритроцитів, тромбоцитів та клітин ендотелію судин, активується каскад реакцій зсідання крові (протромбопластин / тромбопластин → протромбін / тромбін → фібриноген / фібрин). Накопичуються розчинні фібриноген-фібринові комплекси. Розвивається синдром ДВЗ крові.

Залежно від індивідуальних особливостей організму, від ступеня

анатомічної та функціональної повноцінності життєво важливих органів, від критичних резервів органів проявляється порушення функції того чи іншого органу: шоків нирка, шоків легень, шоків печінки.

Основні принципи лікування акушерських кровотеч та ГШ:

- 1) Негайна зупинка кровотечі консервативними або оперативними методами залежно від причин кровотечі;
- 2) Відновлення ОЦК;
- 3) Забезпечення достатнього газообміну;
- 4) Лікування органної дисфункції, профілактика поліорганної недостатності;
- 5) Корекція метаболічних порушень.

Способи реалізації принципів лікування ГШ визначають, виходячи з фонові акушерської патології, стадії ГШ й ДВЗ.

Відновлення ОЦК - основа інфузійної програми при гострій крововтраті. Організм може вижити при втраті 2/3 об'єму еритроцитів, але не 1/3 об'єму плазми. Тому під час вибору препарату для інфузії необхідно враховувати, що при масивній крововтраті першим інфузійним засобом є не стільки кров, скільки препарати, які швидко і стійко ліквідують гіповолемію. Це обумовлено тим, що гіпоксія при масивній гострій крововтраті є переважно циркуляторною, а не гемічною.

При компенсованій крововтраті без проявів централізації кровообігу (тобто при крововтраті до 15-20% ОЦК) показана інфузія колоїдних речовин (Рефортан, Стабізол, Гелофузин, заморожена плазма) в поєднанні з кристалоїдами (розчини електролітів) у співвідношенні 1:2. Враховуючи великий обсяг доведеної інфузії, розчини мають нагрівати до 36° С.

Інфузійно-трансфузійна терапія акушерської крововтрати.

Крововтрата		Інфузійні середовища					
% ОЦК	% маси тіла	Рингер-лактат	Гелофузин*	СЗП	Альбумін (10-20%)	Еритро-маса	Тромбо-концентрат

До 25% (до 1,25 л)	До 1,5%	1-2 л	1-2 л	-	-	-	-
До 50% (до 2,5 л)	До 3 %	2 л	2-2,5 л	1х250 мл	-	1х250 мл	-
До 65% (до 3,25 л)	До 4 %	2 л	2-2,5 л	1- 3х250 мл	0,25-1 л	1-3х250 мл	-
До 75% (до 3,75 л)	До 4,5%	2 л	2-2,5 л	3- 5х250 мл	0,25-1 л	3-6х250 мл	-
Понад 75%	Понад 4,5%	2 л	2-2,5 л	>5х250 мл	0,5-1 л	>6х250 мл	В разі необхідн.

* На тлі гестозу рекомендовано застосування похідних ГЕК (Рефортан, Стабізол).

Згідно з Наказом МОЗ № 676 від 31.12.2004 у програмі інфузійно-трансфузійної терапії не рекомендовано застосування декстранів (поліглюкін, реополіглюкін, макродекс тощо), 5% альбуміну та розчинів глюкози.

Переглянуто ставлення до гемотрансфузії: її не розпочинають, якщо крововтрата не перевищує 1500 мл, крім випадків з наявною попередньою анемією. Показання до гемотрансфузії визначають індивідуально в кожному випадку, але орієнтуються на показники гемоглобіну та гематокриту (відповідно менше 70 г/л та 0,22). Переливання еритромаси доцільно розпочинати після стабілізації гемодинаміки та периферійного кровообігу. В протилежному випадку еритроцити не можуть виконати кисневотранспортної функції і вливання стане в кращому випадку даремне.

В разі необхідності хірургічного гемостазу виконують екстирпацію матки, а після закінчення операції і до зникнення кризи мікроциркуляції проводять подовжену ШВЛ до відновлення адекватних функцій дихальної (запобігання респіраторного дистрес-синдрому), серцево-судинної та видільної систем. В будь-якому разі потрібна ШВЛ при гіпоксемії ($PaO_2 < 60$ мм рт.ст. при $FiO_2 > 0,5$), задишці – ЧД понад 40 за хв., крововтраті обсягом 3% від маси тіла.

Недоцільно використовувати для відновлення ОЦК при крововтраті розчини глюкози. Остання швидко розкладається, гіпергідратуючи міжклітинний простір, істотно не збільшуючи ОЦК.

У всіх стадіях ГШ для багатокomпонентної терапії слід використовувати

щонайменше 2 вени водночас (при 3-4 ст. ГШ одна з вен - центральна).

Декомпенсація кровообігу потребує не лише відновлення центральної гемодинаміки об'ємним заміщенням, потрібна також антиагрегантна (пентоксифілін, нікотинова кислота), кардіотонічна (корглікон, строфантин) терапія, антигіпоксанти (сукцинат і глутамат натрію, цитохром С та ін.), судинно-активні засоби.

Інфузійно-трансфузійну терапію слід проводити під контролем пульсу, АТ, ЦВТ, діурезу, гемоглобіну, гематокриту, КЛС.

Необхідно розглянути такі поняття, як "шокові" органи - нирка, легені, печінка.

Синдром ДВЗ

ДВЗ - складний патологічний синдром, в основі якого лежить масивне зсідання крові, яке призводить до блокади мікроциркуляції пухкими масами фібрину та агрегантами клітин у життєво важливих органах (легенях, нирках, печінці, надниркових залозах, тощо) з розвитком їх дисфункції. Витрата факторів коагуляції, тромбоцитів та інших клітин на утворення численних тромбів та згортків крові (коагулопатія споживання) поряд з активацією фібринолізу і накопиченням в плазмі продуктів протеолізу, які мають антикоагулянтний та токсичний вплив на стінки капілярів, призводить до значного зменшення цих компонентів у кровообігові, у зв'язку з чим кров частково чи повністю втрачає здатність до зсідання. В результаті вищезазначених порушень в кінцевій фазі процесу може розвинутися тяжкий тромбо-геморагічний синдром, якому властива "нестримна" кровоточивість.

Причини ДВЗ-синдрому в акушерській практиці:

1. усі види шоку (геморагічний, септичний, анафілактичний та ін.);
2. гіпотонічні кровотечі;
3. розриви матки;
4. передчасне відшарування нормально розташованої плаценти;
5. емболія навколоплідними водами;
6. внутрішньоутробна загибель плода;
7. гестози вагітних;
8. надмірна стимуляція пологової діяльності;
9. кесарів розтин;
10. плодоруйнівні операції;
11. екстрагенітальна патологія;

12.септичний аборт, післяпологовий ендометрит;

13.інтенсивний масаж матки на кулаку.

Класифікація

I. За клінічним перебігом:

- гострий;
- підгострий;
- хронічний;
- рецидивуючий.

II. За стадіями перебігу:

- I стадія - гіперкоагуляція;
- II стадія - гіпокоагуляція з частковою активацією фібринолізу (коагулопатія споживання);
- III стадія - гіпокоагуляція з генералізованою активацією фібринолізу;
- IV стадія - повне незсідання крові.

ДВЗ набуває розвитку на тлі ГШ і характеризується патологічними змінами в системах зсідання, протизсідання, судинно-тромбоцитарного гемостазу, в фібринолітичній та протеазній системах крові.

Клініка синдрому ДВЗ

Клінічні прояви гострого ДВЗ-синдрому пов'язані з ішемічними та геморагічними ураженнями органів і тканин, що мають розгалужену мікроциркуляторну мережу та маніфестують крововиливами в шкіру, в слизові оболонки, кровотечами з місць ін'єкцій, операційних ран, матки та ін., некрозами ділянок шкіри та слизових оболонок, проявами з боку ЦНС у вигляді ейфорії, дезорієнтації та потьмарення свідомості, гострою нирковою, печінковою, легеневою, наднирниковою недостатністю.

Необхідно звернути увагу студентів на клінічні ознаки, коагуляційну спроможність крові і лабораторні показники при різних стадіях ДВЗ-синдрому.

Діагностика синдрому ДВЗ

Стадії ДВЗ	Клінічні прояви	Зміни коагуляційних властивостей крові
------------	-----------------	--

I-гіперкоагуляція	Гіперемія шкірних покривів із ціанозом, мармуровість малюнку, озноб, занепокоєння хворої	Активізація калікреїн-кінінової системи, гіперкоагуляція, внутрішньосудинна агрегація клітин крові
II гіпокоагуляція без генералізованої активації фібрinolізу	- Посилення кровотечі із пологових шляхів, з уражених поверхонь, петехіальні висипи на шкірі, носові кровотечі. Кров, що витікає, містить пухкі згортки, що швидко лізуються	Виснаження гемостатичного потенціалу, споживання VIII, V, XIII факторів, фібрinогену, тромбоцитів, активація локального фібрinolізу
III гіпокоагуляція з генералізованою активацією фібрinolізу, повторний фібрinolіз	- Виділення рідкої крові, що не зсідается. Генералізована кровоточивість з місць ін'єкцій, операційного поля, гематурія, геморагічні випоти у серозних порожнинах	Різде виснаження факторів зсідання в результаті утворення великої кількості тромбіну. Надходження в кровоплин активаторів плазміногену
IV- повне незсідання крові	Виділення рідкої крові, що не зсідается. Генералізована кровоточивість з місць ін'єкцій, операційного поля, гематурія, геморагічні випоти у серозних порожнинах	Гіпокоагуляція крайнього ступеня. Висока фібрinolітична та антикоагуляційна активність

Лабораторні діагностичні критерії синдрому ДВЗ.

	Основні лабораторні показники
--	-------------------------------

Стадії ДВЗ	Час зсідання крові за Лі-Уайтом, хв.	Спонтанний лізис згортка	АЧТ Ч, сек	Тромбоцити, $\times 10^9/\text{л}$	Протромбін-біновий час, сек.	Тромбін-новий час, сек.	Фібриноген, г/л
I.	< 5 хв.	немає	< 30	175-425	< 10	< 24	> 5
II.	5-12 хв.	немає	< 30	100-150	12-25	> 60	1,5-3,0
III.	> 12 хв.	швидкий	60-80	50-100	15-18	> 100	0,5-1,5
IV.	> 60 хв.	Згорток не утворюється	> 80	< 50	> 18	> 180	Не визначається або сліди
Норма.	6-9 хв.	немає	30-40	150-300	11-12	16-20	2,0-4,5

Оснoву профілактики та лікування вказаних порушень складають наступні заходи:

Категорична відмова від безконтрольного використання гепарину.

Інфузії свіжозамороженої плазми ефективні при всіх стадіях синдрому. Основна мета застосування плазми полягає не в компенсації ОЦК, а у відновленні гемостатичного потенціалу крові шляхом врівноважування стану протеаз і антипротеаз, прокоагулянтів і антикоагулянтів, компонентів кінінової і фібринолітичної систем з їх інгібіторами. Оптимальною є струменева інфузія 600-800 мл підігрітої до 36°C плазми. Надалі показані інфузії по 300-400 мл через 6-8 годин.

Використання інгібіторів протеаз (контрикал: 100000-500000 од/доб, тразилол: 80000-100000 од/доб., гордокс: 50000 од/год.), які пригнічують не тільки фібриноліз, але й зсідання крові, їх призначають доведено як в стадії

№9
гіпокоагуляції, так і в самому початку лікування ДВЗ. При тяжкому перебігові синдрому ДВЗ препарати вводять декілька разів на добу, поєднуючи їх з міні-дозами гепарину.

Стимуляція судинно-тромбоцитарної ланки гемостазу (дицинон, етамзилат, АТФ).

Використання транексамової кислоти - гемостатичний ефект досягається через пригнічення активності плазміну, стабілізацію коагуляційних факторів та фібрину, зниження проникності судин і попередження деградації фібриногену. Необхідно пам'ятати, що при всіх видах ДВЗ-синдрому абсолютно протипоказаним є використання фібриногену та препаратів сухої плазми. Для покращення мікроциркуляції можливе використання препаратів дезагрегантної дії (пентоксифілін, дипіридамо́л).

Терапія підгострого синдрому ДВЗ на тлі гнійно-септичних процесів і гострої ниркової недостатності припускає широке використання гравітаційної хірургії крові. Серед них швидкий терапевтичний ефект дають плазмаферез (видалення 500-1000 мл плазми за добу з заміщенням її колоїдними розчинами (рефортан) та свіжозамороженою плазмою 1:1) або плазмацитоферез (видалення таких самих обсягів плазми, але із захопленням після центрифугування і верхнього шару клітин, який містить їх агрегати та тромбопластичні субстанції), крім того, інфузійна терапія будується за дефіцитною ознакою, тобто вливаються лише ті компоненти крові, дефіцит яких встановлено лабораторно (фібриноген, тромбоцити, антитромбін III та інші).

Лікування ГШ, особливо з розвитком ДВЗ проводять спільно акушеру-гінеколог з анестезіологом і гематологом.

У групі жінок підвищеного ризику щодо виникнення маткових кровотеч необхідно застосовувати аутогемотрансфузію (АГТ).

V. План організації заняття

Організаційний момент 2% навчального часу;

Мотивація теми 3% навчального часу;

Контроль вихідного рівня знань 20% навчального часу;

Самостійна робота студента 35% навчального часу;

Контроль остаточного рівня знань 20% навчального часу;

Оцінка знань студентів 15% навчального часу;

Узагальнення викладача, завдання

додому

5% навчального часу;

VI. Основні етапи заняття

1. Підготовчий етап — мотивація теми, контроль базового й основного рівня знань, призначення завдання для самостійної роботи.

2. Основний етап — самостійна робота студентів під контролем викладача: робота з навчальною літературою при низькому рівні базових знань, а також із навчальними посібниками. Курація вагітних та породіль. Самостійне розв'язування ситуаційних задач та їх складання. Аргументація плану й прогнозу пологів та післяпологового періоду.

3. Заклучний етап — контроль кінцевого рівня знань, узагальнення, оцінка роботи кожного студента. Завдання додому.

VII. Методичне забезпечення

Місце проведення заняття - пологовий зал, операційна, післяпологове відділення, відділення інтенсивної терапії, відділення переливання крові.

Оснащення - таблиці, слайди, історії хвороб вагітних, муляжі.

VIII. Контрольні запитання та завдання

1. Кровопостачання внутрішніх статевих органі жінки.

2. Причини кровотеч в першій половині вагітності.

3. Нормальне розміщення і прикріплення плаценти.

4. Етіологічні фактори і ступені передлежання плаценти.

5. Методи діагностики, перебіг вагітності і тактика лікаря в пологах при передлежаннях плаценти. Методи профілактики.

6. Причини, клінічна картина, діагностика і тактика лікаря при передчасному відшаруванні нормально розміщеної плаценти. Методи профілактики.

7. Причини кровотеч в III-му періоді пологів.

8. Анатомо-гістологічні особливості плаценти при різних видах патологічного прикріплення.

9. Алгоритм зупинки кровотечі в III-му періоді пологів. Хід операції ручного відділення плаценти та виділення посліду.

10. Причини кровотеч в ранньому післяпологовому періоді. Алгоритм зупинки гіпотонічних кровотеч.

11. Методи зупинки маткових кровотеч. Методи оцінки крововтрати.

IX. Тестовий контроль

1. Першовагітна в терміні 37 тижнів. Плід живий. Таз 26-28-31-20. Три дні тому при відсутності пологової діяльності з'явилися кров'яністі виділення зі статевих шляхів в кількості 50-60 мл. Через 2 доби кровотеча повторилась. Піхвове дослідження: шийка матки вкорочена, відкриття 2 см. За внутрішнім вічком визначається губчаста тканина. Голівка плода рухлива над входом у малий таз. Після дослідження кровотеча підсилилась. Який ймовірний діагноз?

A. Передлежання плаценти

B. Рак шийки матки

C. Гіпотонічна маткова кровотеча

D. Відшаровування нормально розташованої плаценти

E. Загроза розриву матки

2. Вагітну 25 років доставлено до пологового будинку з вагітністю 34 тижні та скаргами на яскраві кров'яністі виділення зі згортками, які з'явилися після акту дефекації. Голівка плода біля дна матки. Серцебиття плода – 140 уд/хв. Пологової діяльності немає. Піхвове дослідження: шийка матки довжиною 3 см, зовнішнє вічко пропускає кінчик пальця, скрізь склепіння піхви пальпується масивне утворення м'якої консистенції, виділення кров'яністі, яскраві. Який найбільш ймовірний діагноз?

A. Загроза передчасних пологів

B. Розрив матки

C. Передчасне відшарування нормально розташованої плаценти

D. Низьке прикріплення плаценти

№9 Передлежання плаценти

3. В пологове відділення надійшла повторно вагітна з приводу значної кровотечі з піхви. При піхвовому дослідженні: шийка вкорочена, відкриття - 3 см, вище внутрішнього вічка пальпується губчаста тканина, поруч з нею визначаються оболонки. При огляді в дзеркалах з боку стінок піхви і шийки матки патологічних змін немає. Про яку патологію йде мова?

- А. Розрив крайового синуса
- В. Передчасне відшаровування нормально розташованої плаценти
- С. Повне передлежання плаценти
- Д. Часткове передлежання плаценти
- Е. Емболія навколоплідними водами

4. Вагітна 24 років поступила до пологового відділення в терміні 36 тижнів з преєклампсією та скаргами на болі в животі, кров'янисті виділення зі статевих шляхів. Об'єктивно: загальний стан середньої важкості, пульс – 90/хв., АТ – 150/90 мм рт.ст. Матка напружена, серцебиття плода – 179/хв., глухе. Піхове дослідження: шийка матки довжиною 2,5 см, зовнішнє вічко відкрито на 2 см. Крізь склепіння піхви визначається голівка плода. З матки помірні кров'янисті виділення. Який діагноз найбільш ймовірний?

- А. Передлежання плаценти
- В. Загроза передчасних пологів
- С. Передчасне відшарування нормально розташованої плаценти
- Д. Розрив матки
- Е. Гестаційна гіпертензія

5. Вагітна, 30 років, звернулась в жіночу консультацію зі скаргами на появу кров'янистих виділень з піхви яскравого кольору при вагітності 32 тижні. Вагітна з підозрою на передлежання плаценти госпіталізована в стаціонар. Для підтвердження діагнозу можливе проведення внутрішнього дослідження в умовах:

- А. В пологовому залі з дотриманням всіх правил асептики
- В. В оглядовій жіночій консультації

№9 В приймальному відділенні пологового будинку

Д. В операційній при її готовності до операції

Е. Не проводити із-за небезпеки появи профузної кровотечі

6. Роділля доставлена в клініку КШД зі скаргами на біль в животі, короткочасну втрату свідомості. Термін вагітності 40 тижнів. АТ – 80/60 мм рт.ст., пульс 126 уд/хв, слабкого наповнення. Шкіра і слизові бліді. Матка напружена, відмічається випинання в правій її половині, ближче до дна, при пальпації болюча. Частини плоду пальпуються погано. Серцебиття плода 160 уд/хв, глухе. Із зовнішніх статевих органів виділяється кров в незначній кількості. Родова діяльність помірна, води не виливались. При піхвовому дослідженні розкриття шийки матки 5-6 см. Тканина плаценти не пальпується. Діагноз?

А. Розрив крайового синуса

В. Передчасне відшаровування нормально розташованої плаценти

С. Повне передлежання плаценти

Д. Часткове передлежання плаценти

Е. Емболія навколоплідними водами

7. Вперше вагітна, 22 років. Вагітність 35-36 тижнів. Плід живий. Розміри тазу: 25-26-31-20. Без пологової діяльності, з'явилась кровотеча зі статевих шляхів у кількості 80-100 мл. При внутрішньому дослідженні: шийка матки вкорочена, маткове вічко пропускає 1 палець. За внутрішнім вічком відчувається м'яка тканина. Голівка плода рухома над входом у малий таз. Під час дослідження кровотеча збільшилась. Визначте об'єм акушерської допомоги

А. Суворий ліжковий режим та токолітична терапія

В. Кесарів розтин

С. Амніотомія

Д. Суворий ліжковий режим

Е. Гемостатична терапія та суворий ліжковий режим.

8. У жінки 3. в 26 тижнів вагітності раптово з'явилися значні кров'яністі виділення зі статевих шляхів. При УЗД виявлено центральне передлежання плаценти. Загальна крововтрата 500 мл, кровотеча продовжується. Яка тактика

лікаря?

- А. Накласти шов на шийку матки
- В. Призначити токолітики
- С. Терміново перервати вагітність через природні пологові шляхи
- Д. Призначити гемостатики
- Е. Термінове розродження шляхом операції малого кесарева розтину

9. Породілля 28 років. Народилась дитина масою 3800 г, зростом 52 см. Послід народився через 15 хв. і виділилось 300 мл крові. Кровотеча продовжується. При огляді пологових шляхів за допомогою дзеркал травм шийки матки і піхви не виявлено. При огляді плаценти відзначено, що судини проходять через край плаценти на оболонки і обриваються. Яка подальша тактика?

- А. Екстирпація матки
- В. Ручна ревізія стінок порожнини матки, видалення залишків плаценти
- С. Введення утеротоніків
- Д. Зовнішній масаж матки
- Е. Тампонада тіла матки

10. Прошло 30 хв. після народження плода. Ознаки відділення плаценти негативні. Почалась кровотеча – складає 450 мл. Що робити?

- А. Ввести утеротоніки
- В. Провести екстирпацію матки без придатків
- С. Застосувати прийом Креде-Лазаревича
- Д. Очікувальна тактика
- Е. Провести ручне відділення плаценти і виділення посліду.

№9

Ситуаційні задачі.

№1

Вагітність 39 тижнів, пологи II, I період. Перейми почалися 3 години тому. Протягом доби відмічає наявність кров'яних виділень з пологових шляхів, які то посилюються, то зменшуються. Роділля дуже бліда. Пульс у роділлі 110 / хв., АТ

- 90/50 мм рт. ст. Серцебиття плода приглушене, ритмічне, зліва нижче пупка, 170 / хв. Вагінальне дослідження: у вагіні згортки крові. Шийка матки згладжена, відкриття 5 см, ліворуч пальпується плацента, праворуч – оболонки, голівка рухома над входом до малого тазу. У загальному аналізі крові: Нb – 80 г/л; Нt – 18; лейкоцити – $10,8 \times 10^9$ /л; ШОЕ – 38 мм/год. Аналіз сечі – без змін. Діагноз? Що робити?

№2

Вагітній у строці 22 тижні при плановому УЗ-дослідженні діагностовано передлежання плаценти. Яка подальша тактика цього випадку?

№3

У приймальне відділення пологового будинку швидкою допомогою привезено вагітну жінку у строці 27-28 тижнів із скаргами на яскраві кров'яні виділення із піхви, які з'явилися посеред повного благополуччя. Із анамнезу: вагітність V, попередні 3 закінчилися медичними абортами та ендометритом після останнього аборту. Діагноз?

№4

Вагітна К. в 39 тижнів, знаходиться у відділенні екстрагенітальної патології пологового будинку з приводу прееклампсії легкого ступеня на фоні цукрового діабету, багатоводдя. Протягом півгодини відмічає наявність гострого болю в області матки та незначних кров'яних виділень з пологових шляхів. Пульс жінки 100 / хв., АТ - 110/60 мм рт. ст. Серцебиття плода приглушене, ритмічне, зліва нижче пупка, 180 / хв. Вагінальне дослідження: шийка матки сформована, «зріла», плодовий міхур цілий, голівка рухома над входом до малого тазу. Діагноз? Що робити? Які додаткові методи треба призначити?

№9
№5

Вагітна В., 18 років поступила у пологовий будинок зі скаргами на слабкість та значні кров'яні виділення зі статевих шляхів, постійні болі внизу живота. Вагітність І, 38 тижнів; лікувалась у відділенні патології вагітних з приводу прееклампсії середнього ступеня важкості. Об'єктивно: шкірні покриви бліді, кінцівки холодні, акроціаноз. Тахікардія до 120 уд./хв. пульс ниткоподібний, задишка, АТ – 80/40 мм. рт. ст. Живіт овальної форми, болючий при пальпації у ділянці дна матки ліворуч, де визначаються невеликі випинання. Плід у поздовжньому положенні, голівка притиснута до входу в малий таз, серцебиття плода – 90-100/хв. У піхві згортки крові, шийка матки скорочена, пропускає 1 палець, плодовий міхур цілий. Приблизна крововтрата – близько 1000 мл.

Діагноз? Тактика лікаря?

№6

Породілля 28 років, вагітність шоста (аборти, ускладнені ендометритом). Пологи другі, перші пологи перебігали без ускладнень. Народилась дитина масою 4500,0. Послід відокремився і виділився самостійно через 7 хв. після народження плода, цілий. Крововтрата 350 мл. Через 5 хв. кров'яні виділення підсилюлися, при зовнішньому масажі матка м'яка, скорочується і знову розслаблюється, кровотеча продовжується. Який діагноз? Яка лікарська тактика?

№7

У 32-річної жінки масивна кровотеча після народження двійні через природні пологові шляхи. Дитяче місце та пологові шляхи цілі. Дно матки вище пупка, матка при пальпації м'яка. Тонус матки не змінюється після введення засобів, що скорочують матку. Яка причина кровотечі найбільш імовірна?

№8

В першому періоді пологів роділля поскаржилася на загрудинний біль, кашель, памороки. ЧСС в межах норми, АТ знижений, але пульсовий тиск більше 30 мм

№9. КТГ показала стійку варіабельну децелерацію з рівнем ЧСС плода 80 ± 15 од/хв. Вирішено пологи завершити терміновим кесарським розтином через гострий дистрес плода. Під час базисного наркозу в шприці зсілася взята для аналізу кров. Кровотеча з усіх місць ін'єкцій, по ходу хірургічного шва, з матки розпочалась одразу після початку операції. Яке ускладнення пологів сталося? Що робити в такій ситуації?

№9

Передчасне відшарування плаценти сталося у першовагітної з антенатально загиблим плодом. В ході операції кесарського розтину було вчинено спробу зберегти матку, зважаючи на соціальні причини, хоча на боковій поверхні в проекції розташування плаценти спостерігали крововиливи під серозну оболонку. Гемостаз в ході операції достатній. Контрольне дренування. Крововтрата до 600 мл. Показники гемостазу в межах норми. Гіпокоагуляційна кровотеча розпочалась через 6-8 год після операції, консервативне лікування виявилось недостатнім, через добу після операції виконано екстирпацію матки. Чому розвинувся синдром ДВЗ?

№10

Першороділля 1 годину тому народила в терміні 38 тиж. дитину масою 2900,0 зростом 52 см. В пологах ускладнень не зазначено. Поскаржилася на відчуття розпирання внизу живота, огляд показав рівень стояння дна матки на 4 см нижче пупка. Виведено 300 мл світлої сечі. При зовнішньому масажі матки виділено 300 мл крові. ЧСС 100 уд/хв, АТ 100/70 мм рт.ст., ЧД 22 на хв., помірна блідість шкіри. Памороки. Загальна крововтрата 550 мл, 1% відносно маси тіла. З анамнезу відомо, що напередодні пологів рівень гемоглобіну складав 87г/л. Що відбувається і чому? Що треба робити?

№ 11

Варіант №9
Вагітна з важким пізнім гестозом – прееклампсією тяжкого ступеня – розроджена операцією кесарського розтину. Доопераційні показники: Нь 112 г/л, Нт 0,42, ЧСС 94 уд/хв, АТ 140/90 мм рт.ст. Після вилучення плода відзначено падіння АТ до 60/30 мм рт.ст., тахіаритмію до 120-136 уд/хв., падіння Нь до 72 г/л, Нт 0,22. Ознак кровотечі, порушень скоротливої здатності матки, технічних ускладнень під час операції не було. Інтраопераційна крововтрата в межах припустимої – 600 мл, або 1% від маси тіла. Визначити стадію геморагічного шоку. Пояснити його виникнення при відсутності кровотечі.

№12

У хворої з ознаками гострого синдрому ДВЗ виявлено значне падіння вмісту фібриногену крові – 1000 мг/л, в зв'язку з чим було вирішено доповнити консервативне лікування доведеною інфузією 2 г стандартного ліофілізованого фібриногену. Після виконання призначення стан хворої погіршився. Очікуваного прискорення зсідання крові не сталося. Кровотеча посилилася. Чому посилилася кровотеча?

№13

До пологового блоку поступила роділля з обтяженим акушерським анамнезом. В попередніх пологах у неї сталася гіпотонічна маткова кровотеча з геморагічним шоком. Якими мають бути заходи профілактики розвитку геморагічного шоку у пологах?